

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Лимар Валерії Валеріївни
на тему: «Ефективність біоорієнтованої економіки»
поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

1. Ступінь актуальності обраної теми. Метою дисертаційної роботи Лимар Валерії Валеріївни визначено обґрунтування теоретико-методологічного базису та розробка практичних рекомендацій щодо управління ефективністю біоорієнтованої аграрної економіки в Україні та її розвитку. Актуальність даної проблеми обумовлюється тим, що враховуючи економічні, політичні, екологічні, фінансові та інші чинники, які впливають на економіку країни, необхідно впроваджувати нові інструменти та підходи у розвитку аграрного сектору України відповідно до вимог глобальному ринку. Побудова нового типу економіки, відомого у світі як біоекономіки, стає пріоритетним і стратегічним напрямом розвитку все більшого числа країн, а відповідно, Україна не може стояти осторонь загальносвітових процесів. Отже, наразі потрібний системний підхід до вивчення та наукового обґрунтування вказаного явища в контексті глобалізації та переходу до сталого розвитку суспільства.

Дисертаційна робота виконана у відповідності до плану науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою: «Розвиток біосоціальної економіки та управління природокористуванням» (0114U000663), де авторкою досліджено європейський досвід інфраструктурної підтримки розвитку агробіокластерів та Донецького національного університету імені Василя Стуса за темами: «Формування міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку (0113U003959 – представлено національну інноваційну систему для біоорієнтованої аграрної економіки, що складається із таких підсистем: створення знань та інновацій, освіта, трансфер знань та інновацій, фінансування, виробництво; «Інтеграція України в процес інтернаціоналізації сфери освітніх послуг» (0113U003658) – надано прогноз ефективності біоорієнтованої аграрної економіки в Україні на основі теорії нечітких множин; «Формування конкурентних стратегій національних виробників в сучасній парадигмі глобального економічного середовища» (0118U002395) – запропоновано інструментарій щодо прогнозування розвитку біоорієнтованої аграрної економіки.

Вказане переконує в актуальності обрання теми дисертації, ідентифікації предметно-об'єктної сфери, мети та завдань представленого дослідження.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульоване дисертантом наукове завдання обґрунтування теоретико-методологічного базису та розроблення практичних рекомендацій щодо управління та розвитку ефективності біоорієнтованої аграрної економіки в Україні знайшло нове вирішення в представленому дослідженні. При цьому авторкою дисертаційної роботи була використана достатня кількість інформаційних джерел, зокрема, наукових праць з питань економічної теорії, економіки агропромислового виробництва тощо. Виклад матеріалів дослідження в дисертації є логічним та послідовним. Окреслені завдання дослідження є вичерпно сформульованими в контексті поставленої мети, а залучення необхідного методичного інструментарію дозволило автору отримати необхідні наукові результати для досягнення мети дослідження. Зміст дисертації відповідає її темі. Рекомендації автора, висвітлені в дисертації, пройшли виробничу апробацію, що підтверджується відповідними документами. Зазначене є свідченням достатнього рівня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації визначено мету дослідження, яка полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічного базису та розроблення практичних рекомендацій щодо управління та розвитку ефективності біоорієнтованої аграрної економіки в Україні. Відповідно були поставлені завдання теоретичного, методичного та прикладного характеру. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що в цілому автору вдалося вирішити завдання та досягти поставленої мети. Завдання співвідносяться з ознаками наукової новизни дослідження, що свідчить про оригінальність обраних автором шляхів вирішення зазначених завдань.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є обґрунтованими з теоретичної і методичної точки зору та достовірними, базуються на сучасних теоріях, працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Крім того, наукові положення підтверджені вітчизняним досвідом розвитку аграрних і агропереробних підприємств та органів влади і місцевого самоврядування.

У процесі дисертаційного дослідження використовувалися наступні методи: логіко-діалектичний метод пізнання для узагальнення наукових підходів до визначення понять «ефективність» та «біоорієнтована аграрна економіка», метод комплексного підходу для виявлення сучасних тенденцій та досвіду європейських країн у сфері формування та розвитку біоорієнтованої аграрної економіки; метод статистичного аналізу – визначено показники, які формують ефективність біоорієнтованої аграрної економіки. На основі застосування індексного методу оцінено ефективність біоорієнтованої аграрної економіки в Україні. Методом структурного аналізу проведено

SWOT – аналіз ефективності розвитку біоорієнтованої аграрної економіки в Україні.

Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані. Об'єктом дослідження є процес формування ефективності біоорієнтованої аграрної економіки. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів впливу різних факторів на галузі біоорієнтованої аграрної економіки з метою підвищення їх ефективності.

Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок, всі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені в роботі дані підтверджені в ході дослідження. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки до неї є логічними й підтверджені результатами апробації на науково-практичних конференціях, публікацією у наукових спеціалізованих виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних організацій.

Отже, вищезазначене дає підстави стверджувати, що основні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані і достовірні.

Дисертантом отримані результати, що містять елементи наукової новизни. До найбільш значущих здобутків можна віднести такі наукові положення:

уперше:

- запропоновано теоретико-методичний підхід до формування вартості в біоорієнтованій аграрній економіці з метою комплексної оцінки процесу комерціалізації біомаси, в основу якого покладено чотирьох етапний алгоритм: перший етап охоплює процес створення біомаси галузями сільського господарства, лісівництва та рибництва під впливом природних факторів; другий - переробку біомаси; третій - виробництво готової біопродукції (продуктів харчування та кормів для тварин); четвертий - реалізацію продукції на ринку;

- розроблено методичний підхід до оцінки ефективності біоорієнтованої аграрної економіки шляхом розрахунку зведеного індексу на основі виділення трьох груп показників: економічних, соціальних та екологічних методом багатофакторної регресії, що дозволяє оцінити вплив кожної із груп на результуючий показник та спрогнозувати його динаміку в середньостроковій перспективі;

- доведено доцільність побудови концептуальної моделі вітчизняної аграрної біоекономіки на основі філософії сталого розвитку, в основу якої покладено циклічність виробництва та ресурсоефективність основних галузей агропромислового комплексу. Отримані у дисертаційній роботі результати, висновки та рекомендації мають теоретичне та практичне значення.

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат через виділення авторського визначення біоорієнтованої аграрної економіки, що на відміну від існуючих, розглядається як сукупність галузей (сільське господарство, лісівництво та рибництво), які є основними продуцентами відновлюваних ресурсів (біомаси), що в подальшому виступають сировиною для переробних галузей по виробництву продукції з високою доданою вартістю та задовольняють потреби споживачів, підвищують їх якість життя і не здійснюють негативного впливу на довкілля;

- організаційно-економічний механізм розвитку ефективної біоорієнтованої аграрної економіки шляхом формування всебічного бачення явища, постановки стратегічних цілей, визначення інструментів досягнення, що дає можливість сформулювати уявлення про очікувані соціально-економічного результату та розробити комплекс заходів по його досягненню;

- науковий підхід до побудови моделі агробіокластеру, складовими якого є інституції виробництва та переробки біомаси, зокрема галузі, що виробляють біомасу (сільське господарство, лісівництво, рибництво); науковий сектор (дослідницькі інститути та заклади вищої освіти), який продукує агрознання, інновації та біотехнології, та представники агробізнесу (підприємства, які на основі біологічної сировини виробляють готову конкурентоспроможну продукцію з високою доданою вартістю, задовольняючи попит та потреби споживачів);

- наукові засади формування інноваційної системи розвитку аграрної біоекономіки на основі використання узагальненого світового досвіду та потенційних можливостей існуючого науково-технічного потенціалу вітчизняного аграрного сектору економіки.

Наукове значення отриманих у процесі дослідження результатів полягає в розробленні теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо розвитку біоорієнтованої аграрної економіки.

Практичні рекомендації, що містяться в дисертації, впроваджено в діяльність Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка №32-01-01/193 від 17.05.2016 р), Вінницької обласної державної адміністрації (№01.01-55/1167 від 27.02.2018 р), ТОВ «Агрона Фрут Україна» (довідка №27 від 20.02.2018 р), Громадською організацією «Євро регіон Дністер».

Наукові результати дисертаційного дослідження використано у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса під час викладання дисциплін «Глобальна економіка», «Міжнародний фінансовий менеджмент» та «Міжнародна економічна діяльність України» (акт №245/01-13/01.1.3 від 16.09.2019 р.).

Щодо змісту дисертаційної роботи, то слід відзначити, що дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 447 сторінок. Основний текст викладено на 403 сторінках. Робота містить 77 таблиць, 105 рисунків.

Робота написана українською мовою. Стиль викладення матеріалів дослідження відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, вирізняється науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст сформульованих наукових завдань структурно та логічно узгоджений, їх кількість є достатньою для розкриття теми дисертації та досягнення поставленої мети.

Результати наукового дослідження Лимар В. В., представлені в дисертаційній роботі, достатньо обґрунтовані і мають наукову достовірність. Висновки за всіма розділами та загальні висновки є логічними та зрозумілими. Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності сучасних підприємств та органів державної і виконавчої влади. Назва дисертаційної роботи «Ефективність біоорієнтованої аграрної економіки в Україні» повністю відповідає її змісту, що підтверджується метою дослідження та вирішеними у процесі її досягнення завдань.

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові результати дисертації висвітлені у 48 наукових працях (39,12 друк.арк.), з яких: 1 одноосібна монографія, 3 колективні монографії, 22 статті у наукових фахових виданнях України, 6 публікації у виданнях включених до міжнародних наукометричних баз даних та наукових виданнях інших держав, 16 тез доповідей на наукових конференціях.

Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у наукових спеціалізованих виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації і пропозиції належать особисто автору, є його науковим доробком. Особистий внесок здобувача є достатнім.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Лимар Валерії Валеріївни, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не дає підстав констатувати щодо допущення здобувачем порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення надати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Представлена дисертаційна робота, незважаючи на достатньо високий науковий рівень її виконання, характеризується наявністю певних недоліків та дискусійних положень, а саме:

1. У вступі до дисертаційної роботи авторка наводить методологічний інструментарій, який є досить обмеженим. Детальне ознайомлення з роботою вказує на те, що в роботі використана набагато більше методів наукового дослідження, які слід було б перерахувати у відповідному розділі дисертаційної роботи.

2. На с.54 дисертаційної роботи авторка наголошує, що для порівняння економічного розвитку різних країн варто дуже обережно користуватися показником ВВП, тому що не завжди враховані такі особливості як структуру розподілу доходів, частку натурального господарства та частку тіньової економіки. Але, через декілька абзаців на цій же сторінці знову наводить обсяг ВВП (національного доходу) в розрахунку на душу населення як показник суспільного добробуту. На нашу думку, слід було б навести перелік показників і індексів, які сьогодні є найбільш актуальними для проведення оцінки рівня життя.

3. У п.1.3 доцільно було б деталізовано описати ключову термінологію дослідження та розкрити яким чином між собою співвідносяться такі категорії як «біоорієнтована економіка», «біоекономіка», «циклічна економіка», «сталий розвиток». Використання вказаної термінології в дослідженні зумовлює необхідність її конкретизації.

4. На нашу думку, назва Рис.1 автореферату «Хронологія етапів створення вартості у біоорієнтованій аграрній економіці» не розкриває сутність і зміст наведеної схеми. Вважаємо, що в даному випадку більш доцільною була використання іншої характеристики, зокрема «модель...» чи «система...».

5. При розробці системи агрознань та інновацій для біоорієнтованої аграрної економіки України, авторка не враховує таку форму комерціалізації наукових результатів як науковий парк. Згідно Закону України «Про наукові парки» вони створюються з метою розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі та/або науковій установі, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках.

6. В роботі зустрічаються несуттєві граматичні та орфографічні помилки та неточності.

Проте, вказані дискусійні положення не знижують загальне позитивне враження від роботи і відображають власну суб'єктивну думку опонента.

7. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.
Дисертаційна робота є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, містить нові теоретичні узагальнення та науково-методичні підходи до вирішення актуального наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методологічного базису та розроблення практичних рекомендацій управління та розвитку ефективності біоорієнтованої аграрної економіки в Україні. Обрану тему дисертаційної роботи розкрито в повному обсязі, розв'язано поставлені завдання, досягнуто мету дослідження, отримано нові наукові результати, які мають теоретичне значення та практичну цінність. Дисертація має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи.

Отже, дисертація Лимар Валерії Валеріївни на тему «Ефективність біоорієнтованої аграрної економіки в Україні» за змістом і оформленням відповідає вимогам пп. 9, 10 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:
Завідувач кафедри публічного управління
та адміністрування
Сумського національного
аграрного університету,
д.е.н., професор

Олена СЛАВКОВА

Засвідчую:
Проректор з наукової роботи Сумського
національного аграрного університету
Ю.І. Данилюк

